

Sosyal Politikanın Kavramsal Çerçevesi

Sosyal politika, devletin ülke insanının refahına yönelik olarak aldığı kararları ve sürdürdüğü uygulamaların bütünüdür. Ülke insanının mutluluğu, refahı, sağlığı, eğitimi, güvenliği, beslenmesi, korunması, barınması ve istihdamının sağlanması için devlet tarafından alınan kararlar ve gerçekleştirilen uygulamalar devletin sosyal politikası içerisinde yer almaktadır.

Sosyal politikada ulaşılmak istenen hedefin ne olacağı, kararların hangi yöntemlerle alınacağı gibi konular bu bilim dalının alt başlıklarını oluşturmaktadır. Bu bağlamda sosyal politikanın bilim dalı olarak ortaya çıkma sürecinde ve sosyal politikanın kapsamındaki farklılığa ilişkin olarak dar anlamda ve geniş anlamda sosyal politika şeklinde ikili bir tanımlamaya yer verilmektedir.

Dar anlamda sosyal politika: Sanayi Devrimi'nin ortaya çıkardığı kötü çalışma koşullarına karşı işçileri ve emeği sermayeye karşı korumak ve bu yolla toplumdaki sınıf çatışmalarını önleyerek toplumun ve devletin varlığını sürdürmesini sağlamaya yönelik uygulamaları içerir. Dar anlamıyla sosyal politika, amacı sosyal adalet ve adil bir gelir dağılımı olan, ekonominin işleyişindeki aksaklıkları düzeltici rol oynayan, sınıf mücadelesinin ortaya çıkma nedenlerini azaltıcı önlemler olarak toplumsal bir denge gözetmeye çalışan, barı ve denge bilimi olarak açıklanır.

Geniş anlamda sosyal politika kavramı, genişliğine, ideolojik sınıf kavramının farklı olması, toplumsal ve siyasi hayattaki durumlar vurgulanarak farklı tanımlamalar yapmak mümkündür.

Geniş anlamda sosyal politika kavramı: Amacı sosyal adalet ve sosyal refahı sağlamak olan, kapsamı sosyal sorunlar ile paralellik gösteren, ekonomiye sosyal boyut katmak ve ekonominin işleyişindeki aksaklıkları düzeltici politikanın oluşmasını sağlayarak sosyal dengeyi gözetmek amacındaki hümaniter bir bilim dalıdır.

Sosyal Politikanın Ortaya Çıkışı Hazırlayan Koşullar

Sosyal politikanın ortaya çıkışını hazırlayan iki olaydan ilki, Fransız İhtilali ve İhtilal sonrasında düşünce ortamıyken, ikincisi ise Sanayi Devrimidir.

Fransız İhtilali, Sanayi Devrimi ve sonrasında ekonomik ve toplumsal ilişkilerin gelişmesini sağlayan fikirlerin ortaya çıkmasını sağlamış, siyasal yapıları değiştirmiş ve Sanayi Devrimi'nin doğuşunu hızlandırmıştır.

Sanayi Devrimi ise doğrudan doğruya teknolojik bir gelişim süreci ile hem ekonomik bir değişim yaratmış hem de sosyal politikanın doğuşunu, ortaya çıkardığı kavramlar üzerinden belirlemiştir.

Sosyal Politikaya İlişkin Genel Bilgiler

Sosyal sorunlar ve sosyal sorunlara maruz kalanlar değiştiği sosyal politikanın konuları ve kapsamı da genişlemekte ve değişmektedir. Bu bağlamda sosyal

politikanın kapsamını konu ve kişi bakımından iki ayrı şekilde açıklamak mümkündür.

Kişi bakımından sosyal politikanın kapsamı: Sanayileşmenin ortaya çıkardığı bir sınıf olan işçi sınıfı, sosyal politikanın kişi bakımından kapsamını oluşturmuş, çalışma yaşamının değişmesiyle birlikte kişi bakımından sosyal politika; bağımlı statüler altında çalışanlar, ekonomik olarak güçsüz kesimler ve özel olarak korunması gereken kesimler olarak farklılaşmıştır.

Bağımlı statüler altında çalışanlar: Bu statüye, işçiler, sözleşmeli çalışanlar, kamu görevlileri, memurlar ve başka statüler altında bağımlı olarak çalışanlar da girmektedir. Bağımlı çalışmanın hukuk sistemlerinde düzenlenen üç unsuru bulunmaktadır. Bunlar teknik, hukuki ve ekonomik bağımlılıktır.

Ekonomik yönden güçsüz kesimler: Toplumda yeterli, düzenli ve sürekli bir gelir güvencesinden yoksun kesimlerdir. İşsizler, sermayesi olmayan esnaf, bir sanatı ve becerisi olmasına rağmen yeterli kaynağa sahip olmayan ve gerekli pazarlara ulaşamayan sanatkarlar, topraksız köylüler, yeterli arazisi olmayan çiftçiler ekonomik yönden güçsüz kesimler statüsünde yer almaktadır.

Özel olarak korunması gereken kesimler: Bazı kesimler özel olarak korunmaya gereksinim duymaktadır. Bu kesimleri toplum içerisinde var olmaları ancak özel uygulamalarla mümkün olabilmektedir. Bu kesimler, çocuklar, yaşlılar, tüketiciler, özürlüler, eski hükümlüler, gençler, kadınlar, göçmenler olarak sınıflandırılabilir. Bu kesimler çeşitli şekilde bazı özel uygulamalar ve politikalarla korunma altına alınmaktadır.

Konu bakımından sosyal politikanın kapsamı: Toplumun refahını ilgilendiren tüm konular sosyal politikanın da konularıdır. Tarihsel akış içerisinde sosyal politikanın konuları; koruyucu iş hukuku mevzuatının oluşturulması, örgütlenme özgürlüğünün elde edilmesi, çalışma hayatındaki risklere karşı sosyal sigortaların oluşturulması ve ücretin korunması şeklinde gerçekleşmiştir. Sanayileşme sonrası ortaya çıkan yapı, öncelikle çalışma hayatındaki sorunları yaratmış daha sonra yoksulluk, işsizlik gibi sorunları üretmiş ve toplumların refahı ile ilgili bir bilim olan sosyal politika da yeni sosyal sorunlar ile kapsamını genişletmiştir.

Günümüzde sosyal politikanın ilgilendiği konular, işsizlik, çalışma koşullarının iyileştirilmesi, düzgün iş, yoksulluk, yoksulluk, göç sosyal dışlanma, çevre sorunları, konut sorunu, ayrımcılık, çocuk ve yaşlı bakımı, kadınlara karşı ayrımcılığın önlenmesi, çok uluslu şirketler, gelir dağılımındaki adaletsizlikler, ırkçılık ve tüm bu riskleri önleyecek bir sistemin kurulabilmesidir.

Sosyal politikanın özellikleri: sosyal politika kapsamında üretilmiş düzenlemeler, niteliklerin belirleyicisidir. Sosyal politikanın niteliği, kamusal ve evrensel nitelik olmak üzere iki farklı şekilde meydana gelmektedir.

Kamusal nitelik: kamu yararı gözetilerek devletçe yapılan müdahaleler sosyal politikanın çalışma alanını oluşturmakta ve bu özelliği dolayısıyla da kamuya ait politikalardır ve yürütücüsü devlettir. Ayrıca sosyal politikanın kamusal niteliği devletin yanı sıra sendika, kooperatif, dernek, vakıf gibi sivil toplum kuruluşları tarafından da yürütülebilmesine olanak tanımaktadır. Ancak bunların işleyişi, sınırları, kimler tarafından bu hakkın kullanılabileceği gibi konular yasal düzenlemeler çerçevesinde belirlenmektedir.

Evrensel nitelik: ilke olarak yürütücülüğünü devletin yaptığı, kapsamının ilgili ülkenin sınırları ile şekillendiği bir düzenleme bütünüdür. Bu bağlamda bir ülkenin uyguladığı sosyal politikaların karakteristiğini, ülkenin içinde bulunduğu koşullar belirlemekte ve bir devletin sosyal politikaları o ülkeye has özellikleri içerisinde barındırmaktadır.

Sosyal politikanın hedefleri: Sosyal politikanın ilk ve genel hedefi refahın yükseltilmesi ve refahın toplumsallaştırılmasıdır. Sosyal politikanın ortaya çıktığı zamanlardaki hedefi çalışma hayatı ile sınırlıyken, kapsamındaki konuların çeşitlenmesi ile sosyal adalet, sosyal refah ve özel hedefleri de değişime uğramıştır.

Sosyal politikanın sosyal barış hedefi, toplumu oluşturan unsurları birleştirmek, sosyal adalet hedefi, sosyal kesimdeki bireylerin yaşam seviyeleri arasındaki farkın, sosyal hizmetlere ulaşmadaki aksaklıkların ve ekonomik haklara erişmedeki eksikliklerin giderilmesini ifade etmektedir. Sosyal politikanın en önemli hedefi olan sosyal refah, toplumun bir bütün olarak sahip olduğu refah düzeyi, sosyal imkânlar ve ekonomik anlamdaki zenginliklerinin bütünü olarak ifade edilmektedir. Sosyal refahın sağlanması ve geliştirilmesi eğitim, sağlık, barınma, sosyal güvenlik alanlarında daha çok kişinin daha yüksek seviyede yararlanmasından ilkönemlidir.

Sosyal Politikanın Önemi

Sosyal politikanın önemi, toplumun refahı ile ilgilidir. Sosyal politikanın önemi şu şekilde sıralandırılabilir.

- Sosyal politika, kişi bakımından, kapsamında bulunan kesimlerin sayısal çokluğu ve demokratik rejimlerin genel oy hakkı prensibine dayanması sebebiyle önemlidir.
- Sosyal politika, kişi bakımından kapsamında bulunan kişilerin nitelikleri dolayısıyla ayrıca bir öneme sahiptir.
- Sosyal politika, sağlıklı bir toplum yapısına kavuşabilmede önemlidir.
- Sosyal politika sosyal devlet ilkesinin gerçekleştirildiğini göstermesi bakımından önemlidir.

Sosyal Politika ile Diğer Sosyal Bilimler Arasındaki Sınırlar

Sosyal politikanın bilim dalı olarak diğer sosyal bilim dallarından temel farkı, toplumsal refahı konu

edinmesidir. Bu yönüyle farklılaşan sosyal politika, analizlerde kullanılan yöntemler ve diğer sosyal bilim dalları ile olan yakın ilişkisi sebebiyle de disiplinlerarası bir yaklaşıma sahiptir. Ayrıca sosyal politika, sosyal bir bilim ve kamusal niteliğe sahip olması gibi nedenlerle diğer sosyal bilim dalları ile kesişen özelliklere sahiptir. Sosyal politikaya en yakın olarak düşünülen bilim dalları;

- Ekonomi
- Sosyoloji
- Hukuk
- İnsan kaynakları yönetimidir.

Sosyal Politikanın Araçları

Fransız ihtilali ve Sanayi Devrimi sonrasında ortaya çıkan klasik demokrasi ve iktisadi liberalizm anlayışı, barışın ve adaletin sağlanmasında yeterli olmamıştır. İktisadi liberalizmin, ticari kapitalizme dönüşmesi memnuniyetsizliği arttırmış ve toplum içerisinde birçok istenmeyen durumun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bunun sonucunda, çalışma barışı ve gelir dağılımı bozulmuş ve toplumsal huzursuzluklar artmıştır. Bu durumun iyileştirilmesi için ulus devletler, ekonomik ve sosyal hayata müdahale etmeye başlamışlardır.

Ülkeler arasında, 19. yüzyıldan itibaren artan ekonomik ve sosyal ilişkiler, yaşanan sorunlar, ilişki içerisindeki diğer ülkelere yansımaları neden olmuş ve bir ülkede bozulan sosyal barış ve adaletin diğer ülkeleri tehdit etmesine yol açmıştır.

Ulusal ve uluslararası sosyal politika araçları özellikle 20. yüzyılda yaşanan değişime bağlı olarak toplum hayatında önem kazanmaya başlamış ve sosyal politikanın teorik amaçları olan, barışın ve adaletin toplum hayatına uygulanabilmesi için vazgeçilmez araçlar haline gelmiştir.

Ulusal araçlar: Sanayi Devrimi sonrasında, kapitalist sistemin yol açtığı toplumsal sorunları aşabilmek için ulus devletler bir takım yasal, politik ve hukuki düzenlemeler yapmıştır. Ekonomik ve toplumsal gelişmeye bağlı olarak sonraki dönemler, ulus devletlerde, klasik demokrasinin yerini ekonomik demokrasi almıştır. Bunun sonucu olarak, toplumların sosyal sorunlarını aşabilmek için kamunun aldığı tedbirler yanında, toplumların kendilerinin ürettiği bir takım sivil toplum örgütleri öne çıkmıştır.

Kamu müdahalesi araçları: Devlet gücü ile ekonomik veya sosyal bir gelişmenin ortaya çıkardığı sorunların giderilmesi demektir.

Yasal düzenlemeler (mevzuat): Başta anayasa olmak üzere, kanun, tüzük, yönetmelik, yönerge ve yargı kararlarını kapsamaktadır.

Kamusal politikalar: Devletin sosyal politikalar alanında ürettiği yasal ve kurumsal düzenlemelerin dayanağı, bu politikalardır. Türkiye’de çalışma hayatı, sağlık, eğitim, yoksullukla mücadele, sosyal güvenlik, vergi, istihdam ve işsizlikle mücadeleye ilişkin yasal ve kurumsal

düzenlemeler, birer kamu müdahalesi aracı olarak, izlenilen kamusal politikaları yansıtmaktadır.

Kamusal kurumlar: Devletin kamusal politikalar bağlamında oluşturduğu yasal ve kurumsal düzenlemeleri uygulayan ve denetleyen eğitimde Milli Eğitim, sağlıkta Sağlık Bakanlıkları gibi kurumlardır.

Kollektif kendi kendine yardım araçları: Sosyal sorunlardaki artış ile birlikte bozulan sosyal barış ve adaleti sağlamak için devletlerin gösterdiği çabaların yetmemesi üzerine toplumsal kesimlerin kendi sorunlarını çözmek üzere kurdukları sendikalar, kooperatifler, vakıflar ve dernekler gibi oluşumlardır.

Uluslararası araçlar: Sosyal politikaların en önemli uluslararası araçlarından biri ILO'dur. Bu oluşum özellikle çalışma hayatına ilişkin sorunlara çözüm bulunmasına ve ücretlilerin durumunu yakından etkileyen ekonomik sorunlarla uğraşılmasını benimsemektedir.

Bir diğer önemli uluslararası sosyal politika ise Birleşmiş Milletler Teşkilatıdır. 1946 yılında kurulan Birleşmiş Milletler, kabul ettiği sözleşmeler ve diğer belgeler ile sosyal barış ve sosyal adaletin sağlanmasına önemli katkılar yapmaktadır. Bunlardan en önemlisi de İnsan Hakları Evrensel Bildirgesidir. Ayrıca, çocuk hakları, ırk ayrımcılığının kaldırılması, göçmen işçilerin sorunları gibi önemli alanlarda önemli barışçıl yaklaşımlarda bulunmaktadır.

Avrupa Birliği yine önemli araçlardandır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra yıkılan Avrupa'yı yeniden kurmak ve siyasi barışın sağlanması için Avrupa ülkeleri Roma Antlaşması ile Avrupa Ekonomik Topluluğunu kurmuştur.

Sonuç olarak evrensel barışın ve adaletin sağlanmasında, uluslararası sosyal politika araçlarının önemli roller üstlendiğinin ve buna devam ettiğinin belirtilmesi gerekir.